

İrlanda'da Gerçekleştirilen Avrupa Birliği Vatandaş Diyalogları: Müzakereci Demokrasi Perspektifinden Politik Bir Analiz

Citizens' Dialogues of the European Union in Ireland: A Political Analysis from the Perspective of Deliberative Democracy

Yavuz Selim ALKAN*

*Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

E-mail: yavuzselimalkan@akdeniz.edu.tr

 ORCID: orcid.org/0000-0002-5211-5809

Öz

Geç modern dönemin yaygın karar alma formu olan temsili demokrasinin bir kriz içerisinde olduğu akademik literatürde sıklıkla iddia edilmektedir. Bu krizin bir benzerinin Avrupa Birliği (AB)'nin karar alma süreçleri için de geçerli olduğu savunulmaktadır. Bu kriz hem pratikte hem de AB üzerine gelişen akademik literatürde demokrasi açığı olarak adlandırılmaktadır. Bu krize yönelik çözüm önerilerinin başında ise müzakereci demokrasi gelmektedir. Meşruiyetin kaynağını bizzat müzakerecinin kendisinde gören müzakereci demokrasi, AB'de yaşanan demokrasi açığının nedenlerini oluşturan temsil, katılım ve meşruiyet krizlerine çözüm olarak sunulmaktadır. Bu çerçevede AB, kurumsal boyutta pek çok müzakereci demokrasi pratiğini hayata geçirmiştir. Bu uygulamalardan en önemlilerinden birisi ise Vatandaş Diyalogları'dır. Bu çalışmada, AB'nin Vatandaş Diyalogları'nın niteliği müzakereci demokrasinin teorik ve normatif varsayımları çerçevesinde İrlanda örneği üzerinden analiz edilmiştir. Çalışmanın ana argümanı, İrlanda örneğinden yola çıkılarak Vatandaş Diyalogları'nın, AB'deki demokrasi açığını aşmaya ve AB'nin demokratik meşruiyetini güçlendirmeye yönelik önemli bir uygulama olduğu, ancak geliştirilmeye açık yönleri bulunduğuudur.

Anahtar Sözcükler: Uluslararası siyaset, Avrupa Birliği, temsili demokrasi krizi, demokrasi açığı, müzakereci demokrasi, vatandaş diyalogları

Abstract

It is frequently claimed in the scholarly literature that representative democracy, which is the prevalent decision-making form of the late modern period, is in a crisis. It is argued that a similar crisis is also valid for the decision-making processes of the European Union (EU). This crisis is called the democratic deficit both in practice and in the growing scholarly literature on the EU. One of the crucial remedy proposals for this crisis is deliberative democracy. Deliberative democracy, which regards the source of legitimacy in the deliberation itself, is provided as a remedy for the democratic deficit in the EU rooted in representation, participation, and legitimacy crises. Within this framework, the EU has implemented a great number of deliberative democracy practices at the institutional level. One of the most significant of these practices is Citizens' Dialogues. In this study, the effectiveness of the EU's Citizen Dialogues is analyzed in the case of Ireland with reference to the theoretical and normative assumptions of deliberative democracy. The main argument raised in this study is that Citizens' Dialogues are of crucial importance for overcoming the democracy deficit in the EU and for strengthening its democratic legitimacy, but there is still room for improvement.

Keywords: International politics, European Union, the crisis of representative democracy, the democracy deficit, deliberative democracy, citizens' dialogues.

To Cite This Article/ Bu Makaleye Atıf İçin: Alkan, Y. S. (2021) İrlanda'da Gerçekleştirilen Avrupa Birliği Vatandaş Diyalogları: Müzakereci Demokrasi Perspektifinden Politik Bir Analiz, *Journal of Diplomatic Research*, 3(2), 1-23

Giriş: Temsili Demokrasi Krizi Olarak AB'deki Demokrasi Açığı

Artan nüfus ve büyüyen coğrafyalar nedeniyle kurumsal/pratik karar alma ile bürokratik/teknik kamu politikaları geliştirme ve uygulama süreçlerinin sofistike bir biçimde formüle edilmesi ve karmaşıklaşması, modern demokratik karar alma sürecinin temsili demokrasi olması gerektiği yönünde yaygın bir görüşün hakim olmasıyla sonuçlanmıştır (bk. Downs, 1957; Schumpeter, 1976; Knopff, 1998; Dalton v.d., 2001; Pitkin, 2004). Ancak geç modern dönemin yaygın karar alma formu olarak sunulan temsili demokrasinin aksine bir kriz içerisinde olduğu teorik, normatif ve pratik tüm düzeylerde sıklıkla iddia edilmektedir. Buna göre temsili demokrasinin; temsilcilerin rol, işlevleri ve sorumlulukları ile demokratik meşruiyet, oy verme, seçimler ve siyasal partiler üzerine kurulu karar alma süreçleri konusunda tüm mekanizmaları ve kurumlarıyla topyekün bir meşruiyet ve katılım krizi yaşadığı savunulmaktadır. Bu krizin; temsilcilere yönelik artan memnuniyetsizlik ve güvensizlik ile temsili demokrasinin seçim ve oy verme üzerinden kısıtlı bir çerçevede tanımlanmış siyasal katılım pratiklerinin artan çok kültürlülük ve farklılıklara saygı talepleri karşısında kapsayıcı olamamasından kaynaklandığı akademik literatürde sıklıkla dile getirilmektedir (bk. Norris, 1999; Pharr v.d., 2000; Dalton, 2004, 2008; Invernizzi-Accetti ve Wolkenstein, 2017). Bu kapsamda pek çok ampirik çalışmada özellikle Batı'daki liberal demokratik toplumlarda temsili demokrasinin bir kriz yaşadığını ve bunun sonucunda da artan oranda bir doğrudan demokrasi talebi olduğunu göstermeye çalışmışlardır (Alkan, 2018; bk. Barber, 1984; Butler ve Ranney, 1994; Gallagher ve Uleri, 1996; Gerret, 1997; Norris, 1999; Gray ve Caul, 2000; Pharr v.d., 2000; Dalton v.d., 2001; Dalton ve Scarrow, 2003; Dalton, 2004; Inglehart ve Welzel, 2005; Donovan ve Karp, 2006; Bowler v.d., 2007; Alonso v.d., 2011, Altman, 2011; Gherghina, 2017; Morel ve Qvortrup, 2017).

Oldukça ikna edici, tutarlı ve sistematik sonuç ve argümanlar sunan bu çalışmaların temsili demokrasi krizinin nedenlerinin neler olduğu yönündeki ortak noktalarını saptamak güç olsa ve basitleştirme riski taşısa da, şöyle bir özet sunulabilir (bk. Alkan, 2018): Temsili demokrasi sürekli kendini tekrarlayan bir elit yönetimi oluşturmuş, bu da kitlelerin karar alma süreçlerinde pasifleştirilmesiyle sonuçlanmıştır (Pitkin, 2004: 340); temsilciler vatandaşların tercih ve perspektiflerini yansıtamamaktadır, bu nedenle

de vatandaşların kendi adlarına alınan kararlar üzerindeki etkisi azalmaktadır (Smith ve Wales, 2000: 51); vatandaşlar siyaset ve demokrasi anlamında yeteneksiz ve bilgisiz olarak nitelendirilmekte; demokrasi hiyerarşik ve teknokratik bir yapıya bürünmekte; politik karar alma sadece teknokratik uzmanların, organize olmuş çıkarların ve seçilmiş temsilcilerin işi olarak görülmektedir (Hartz-Karp ve Briand, 2009: 167).

Temsili demokrasi krizi nedeniyle artan doğrudan demokrasi taleplerinin nedenlerini açıklayan en tutarlı teorilerden birisi ise özellikle Russell J. Dalton v.d. (2001, 2004) tarafından ortaya atılmıştır. Dalton v.d.'ye göre bu nedenler *Yeni Politika/ Bilişsel Hareketlilik* ve *Politik Memnuniyetsizlik* teorileriyle açıklanabilir (bk. Alkan, 2018): Yeni Politika/Bilişsel Hareketlilik teorisine göre, modernleşmenin getirdiği değişen değerler ve politik yetenekler nedeniyle vatandaşların siyaseti algılama biçimleri değişmiş (Dalton v.d., 2001: 145); yeni postmateryalist politik ilgiler beslenmiş, vatandaşların politik rolleri değişmiş (Inglehart, 1977, 1990; Dalton v.d., 2001: 146); vatandaşların politik yetenek, bilgi ve erişim kaynakları çoğalmış (Dalton v.d., 2001: 146); bahsedilen bu "bilişsel hareketlilik" (Dalton, 1984: 264) nedeniyle de siyasal partiler gibi hiyerarşik otorite yapılarına olan güven azalmış (Bengtsson ve Mattila, 2009: 1033) ve vatandaşların siyasal parti veya seçilmiş elitlere ihtiyaç duymaksızın kendi başlarına politik kararlar alabilme yetenekleri artmıştır (Dalton v.d., 2001: 146; Dalton, 2007: 274; Bengtsson ve Mattila, 2009: 1033). Politik Memnuniyetsizlik teorisine göre ise, doğrudan demokrasi talebindeki artışın sebebi temsili demokrasiden memnuniyetsiz ve kendini karar alma süreçlerinden dışlanmış hisseden vatandaşların sayısındaki artıştır (Dalton v.d., 2001: 146; bk. Donovan ve Karp, 2006: 671). Buna göre, "politik sinizm" artmış, geleneksel demokratik yapılara olan kamusal güven azalmıştır (Craig v.d., 2001:25).

Temsili demokrasi krizi ve nedenlerine yönelik akademik çalışmalar her ne kadar daha çok yerleşik liberal demokratik ulus devletlerdeki karar alma süreçlerine odaklanıyor görünse de normatif ve sivil bir yumuşak güç olan Avrupa Birliği (AB) ve onun karar alma mekanizmaları da bu kriz söylemi ve eleştirilerinden muaf değildir. Benzer şekilde sadece AB'ye üye devletlerin ulusal temsili demokrasi odaklı karar alma süreçlerinin değil AB'nin uluslararası düzeydeki karar alma süreçlerinin de yukarıda sayılan benzer nedenlerle bir temsili demokrasi krizi yaşadığı iddia edilmektedir. AB söz konusu olduğunda

temsili demokrasi krizi *demokrasi açığı* (the democratic deficit) olarak adlandırılmaktadır. AB, Birlik düzeyindeki demokratik karar alma mekanizmaları bağlamında pek çok kurumsal düzenleme ve siyasi pratiğe sahip olmasına rağmen bu mekanizmaların temsili demokrasi krizi çerçevesinde yukarıda da bahsedilen demokratik meşruiyet krizine hem yol açtığı hem de derinleştirdiği eleştirilerine hedef olmuştur. Bu anlamda demokrasi açığı; AB'nin, yeterli boyutta ve düzeyde demokratik kurumlara, niteliklere ve politikalara sahip olamadığını, temsili demokrasi odaklı mevcut demokrasi pratiklerinin yetersiz kaldığını ve bu sebeple ortaya çıkan, etkin ve etkili katılım eksikliği ve bunun doğal sonucu olan demokratik meşruiyet krizi ekseninde tanımlanmış demokratik boşluğu ifade etmektedir (bk. Sanlı, 2005: 42; Cıngı, 2007: 38; Hurmi, 2008: 50; Tormey, 2015: 15; Bialożyty ve Quiniou, 2020: 313; Ülger, 2020: 297).

Bu anlamda AB'nin yetki ve sorumluluk alanlarında çoğalan ve çeşitlenen problemleri onu varoluşsal bir krize sürükleyerek hem kurumsal hem de toplumsal boyutta Birlik düzeyinde demokratik boşluk alanlarının oluşmasına ve çoğalmasına neden olmuştur (Menendez, 2013: 453).

Peki hem genel çerçeveden temsili demokrasi krizine hem de özelde AB'deki demokrasi açığını iyileştirme ve gidermeye yönelik sunulan çözüm önerileri nelerdir? Temsili demokrasinin meşruiyet, katılım ve kapsayıcılık noktasındaki krizini çözmeye yönelik olarak siyasal ve demokratik karar alma süreçlerinde doğrudan demokrasi odaklı yaklaşımlara odaklanan ve temsili demokrasiye alternatifler sunan doğrudan demokrasi, e-demokrasi, katılımcı demokrasi, agonistik demokrasi gibi pek çok farklı demokrasi anlayışı bulunmaktadır. Bu anlayışlar arasında temsili demokrasi krizinin aşılması için sadece doğrudan demokratik katılımı artıran basit teknik ve kurumsal düzenlemelere değil demokratik meşruiyetin sağlanması ve güçlendirilmesini bizzat müzakerecinin kendisinde gören müzakereci demokrasi önemli bir alternatif olarak ön plana çıkmaktadır. Müzakereci demokrasi, özellikle Batı toplumlarında artan çok kültürlülük, çeşitlilik ve farklılıklara saygı tartışmaları neticesinde, temsili demokrasinin bir meşruiyet, eşit katılım, kapsayıcılık, devlet tarafsızlığı vb. krizi yaşadığı varsayımı üzerine kuruludur. Bu krizin aşılması için de vatandaşların demokratik karar alma mekanizmalarına doğrudan katılımı artırılmalı, oy vermeyi önceleyen fikir ve irade oluşumunun iletişimsel süreçlerine odaklanan tartışma/müzakere merkezli bir demokrasi

anlayışı, oy-merkezli temsili demokrasi anlayışının yerini almalıdır (Alkan, 2018; bk. Dryzek, 1990; Fishkin, 1991; Habermas, 1996; Bohman, 1998; Chambers, 2003; Gutmann and Thompson, 2004; Cooke, 2017).

Demokrasi açığının giderilmesine yönelik olarak özellikle Lizbon Antlaşması'nın kabulünden sonra demokratik karar alma süreçlerine doğrudan vatandaş katılımını artıran veya müzakereci demokrasi uygulamalarının yer aldığı pek çok pratiğe AB düzeyinde yer verilmeye başlanmıştır. Bunun en temel nedenlerinden birisi aslında AB'de yaşanan demokrasi krizinin ana kaynağı ile müzakereci demokrasinin temsili demokrasiye yönelik eleştirilerinin merkezindeki şu unsurun çakışmasıdır: demokratik meşruiyet krizi. AB düzeyinde demokratik meşruiyet krizini gidermeye yönelik olarak formüle edilen araçlar arasında Avrupa Vatandaş Girişimi, Demokrasi Festivalleri, Avrupa'nın Geleceği Konferansı, Söz Sizde! (Have Your Say!), Senin Avrupalı! (Your Europe!), Sivil Toplum Ödülü, Sivil Toplum Günleri; Senin Avrupalı, Senin Sözü! (Your Europe, Your Say!), SOLVIT, Geleceğe Uygun Platformu, CERV (2021-2027) ve AB tarafından finanse edilen katılımcı demokrasi projeleri gibi pek çok uygulama bulunmaktadır (bk. Kılıç, 2021: 174-196). Bu uygulamalar arasında özellikle birer müzakereci demokrasi uygulaması olarak Avrupa Komisyonu'nun Vatandaş Diyalogları (Citizens' Dialogues), Kamu İstişareleri (Public Consultations) ve Avrupa Vatandaş İstişareleri (European Citizens' Consultations) ön plana çıkmaktadır.

Bu çerçevede bu çalışmada, tipik bir müzakereci demokrasi/kamusal politik tartışma pratiği olan ve AB vatandaşları ile AB Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu (AP) üyelerini, ayrıca yerel, bölgesel ve ulusal politikacılar gibi pek çok karar alıcıyı bir araya getiren Vatandaş Diyalogları müzakereci demokrasinin temel ilke ve varsayımları ışığında bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır. İlkini gerçekleştirildiği 2012 yılından bu yana elde son verilerin olduğu 2019 yılı itibariyle 200.000'den fazla vatandaşın katılımıyla düzenlenen 1600'den fazla diyalog organizasyonu arasından (bk. European Commission, 2019: 5), bu kısa çalışmanın kapsam ve sınırlılığı dikkate alınarak, 2012'den bu yana İrlanda'da gerçekleştirilen Vatandaş Diyalogları örnek çalışma alanı olarak seçilmiştir. Bahsedilen dışında bu metodolojik tercihin, sonrakinin ilkinin doğal sonucu olduğu iki nedeni daha bulunmaktadır: (i) bu çalışmayı yapan araştırmacının dil yetkinliği düşünüldüğünde diyalog organizasyonlarının Avrupa Komisyonu resmi web sitesinde yayınlanan özet

ve/veya tartışma oturumları videolarının İngilizce olması gerekliliği (Avrupa Komisyonu'nun resmi web sitesinde İngilizce dışındaki dillerde gerçekleştirilen tartışma oturumları için İngilizce veya Türkçe alt yazı/çeviri sunulmamaktadır),
(ii) Avrupa Komisyonu'nun resmi web sitesinde yer alan diyalog organizasyonlarından İngilizce olanlarının sadece İrlanda örneğinde gerçekleşmiş olması (Brexit sonrası süreçte Birleşik Krallık'ta gerçekleştirilen diyalog organizasyonu oturum videoları Avrupa Komisyonu'nun resmi web sitesinden kaldırılmıştır) (bk. Citizens' Dialogues, 2021). Bu teknik metodolojik zorunluluğun yanı sıra İrlanda'nın; anayasal konularda hayata geçirilen, başarılı örnekleriyle öncü olduğu kabul edilen ve Vatandaş Diyalogları'nın daha gerçek bir müzakere aracına dönüşmesi için örnek teşkil edebilecek olan vatandaş meclisleri uygulamasını hayata geçirmiş olması (bk. Farrell v.d., 2019, Costello, 2021: 13); İrlanda'da gerçekleştirilen Vatandaş Diyalogları'nda ortaya çıkan en önemli konulardan olan ekonomik kriz, Brexit ve çevre sorunları gibi temaların bahsi geçen tüm Vatandaş Diyalogu örneklerinde de merkezde yer alan ana temalardan oluşu ve İrlanda'nın Brexit süreci sonucunda AB'den ayrılan Birleşik Krallık ile tarihsel, sosyolojik, kültürel vb. yakınlığı ve/ya gerilimli ilişkileri onu bu konuda önemli bir örnek çalışma alanı haline de getirmektedir.

Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde demokratik meşruiyete referansla müzakereci demokrasinin temel teorik ve normatif varsayımlarına yönelik bir çerçeve çizilecektir. İkinci bölümde ise bir müzakereci demokrasi örneği olarak İrlanda'da gerçekleştirilen Vatandaş Diyalogları'nın niteliği bu çerçeve ışığında analiz edilecektir.

MÜZAKERECİ DEMOKRASİ: DAHA KAPSAYICI BİR DEMOKRATİK KARAR ALMA SÜRECİ

Müzakereci demokrasi, daha önce de bahsedilen temsili demokrasi krizi çerçevesinde, liberalizmin ve onun kabul edilegelmiş karar alma formu olan temsili demokrasinin bir kriz yaşadığı tezi üzerine inşa edilmiş ve hem bu krize bir çözüm hem de temsili demokrasiye alternatif bir demokrasi anlayışı olarak ortaya çıkmıştır. Müzakereci demokrasiye göre, geç modern zamanların yaygın karar alma formu olan temsili demokrasinin kurumları ve yöntemleri, demokratik karar alma süreçlerini; sadece çoğunluk kuralı, oylama, seçimler, temsil, liderlik vb. ile eşitleyerek onu kurumsal bir araca indirgemştir.

Dolayısıyla bu indirgemeci demokrasi anlayışı, yurttaşların siyasi karar alma süreçlerine katılımını artırmada başarılı olamamıştır. Bu yaygın geleneksel demokrasi anlayışı ve onun metotları müzakerenin demokratik meşruiyetin kaynağı ve kapsayıcılık noktasındaki önemini yok sayarak, daha da önemlisi; çok kültürlülük, çeşitlilik, farklılık ve kimlik siyaseti ekseninde oluşan azınlıkların politik taleplerine ve haklarına daha az yer bırakarak salt çoğunluğun egemenliğine dayanan bir politik sistemin oluşmasına yol açmıştır. Kısacası demokrasi, yalnızca araçsal bir yöntem olarak görülmüş ve sıradan insanların siyasetteki rolü sadece onlar adına politikalara karar verecek kişileri seçmeye indirgenerek demokrasinin ideallerinin ve amaçlarının öneminin göz ardı edilmesine yol açmıştır (bk. Gutmann ve Thompson, 1990, 1996, 2002, 2004; Dryzek, 1990; 2000, 2001; Fishkin, 1991, 2005; Benhabib, 1996; Habermas, 1996, 1989, 1998; Bohman, 1998; Macedo, 1999; Chambers, 2003; Cooke, 2017).

Müzakereci demokrasinin yukarıda kısaca özetlenmeye çalışılan temsili demokrasiye yönelik eleştirisinde ortaya çıkan en önemli hususlardan birisi temsili demokrasinin kurum ve yöntemlerinin özellikle Batı'da giderek artan farklılık siyaseti ve taleplerine cevap veremiyor oluşudur. Buna göre, temsili demokrasi pratiği istikrar, birlik ve uzlaşmayı sabit ve tekçi politik etik değerler, evrensel siyasal ahlak anlayışı ve rasyonel konsensus (bk. Mouffe, 2000: 9) üzerinden tanımlarken, müzakereci demokrasi farklılıkların değerine ve müzakerenin demokratik meşruiyetin kaynağının kendisi olduğuna dikkat çekmektedir. Başka bir deyişle, toplumdaki farklılıklar hükümetleri; farklı siyasi, ahlaki, felsefi ve dini görüşlere sahip bireyler ve gruplar arasında istikrar ve uzlaşma sağlayan demokratik siyasi sistemleri yeniden düzenlemeye yöneltmiştir. Özellikle Batı demokrasilerinin giderek artan çok kültürlü yapısı (bk. Gutmann, 1994; Kymlicka, 1996; Parekh, 2005; Philips, 2007), çoğulculuk ve çeşitlilik tartışmalarını canlandırmıştır. Toplumda yerleşik olan bu farklılıklar, hükümetlerin daha demokratik ve etkin bir şekilde ele alması gereken en tartışmalı konulardan biri olmuştur. Farklılık siyaseti çerçevesinde oluşan argümanlara kamusal politik tartışmada uygun yeri bulmaya çalışmak ve azınlık grupları tarafından dile getirilen farklı eşitlik ve özgürlük taleplerine nasıl cevap verileceği konusu geleneksel teorik ve pratik demokratik çözümlere karşı önemli bir meydan okuma olarak ortaya çıkmıştır.

İşte bu çerçevede temsili demokrasinin yaygın ve baskın pozisyonunu sarsan müzakereci demokrasi; demokratik karar alma süreçlerinde daha fazla doğrudan vatandaş katılımının, tartışmanın, müzakerenin ve kapsayıcılığın önemini vurgulayarak demokratik teoriye yeni bir bakış açısı getirmiştir. Müzakereci demokrasinin özünde çoğunlukçu bakış açılarını desteklemekten ziyade eşitler arasında özgür bir müzakere süreciyle ulaşılan siyasi sonuçlara önem vermek yatar. Demokratik meşruiyetin kaynağını müzakerenin kendisinde gören müzakereci demokrasi aynı zamanda müzakerenin dönüştürücü gücüne de vurgu yapar (bk. Young, 2000; Barabas, 2004; Cooke, 2007; Bonotti 2011; Alkan, 2015). Buna göre, Iris Young (2000: 26)'ın özetlediği gibi, müzakereci demokrasi teorisyenleri tarafından geliştirilen kamusal tartışma yoluyla "insanlar sıklıkla yeni bilgiler edinir, kendi kolektif sorunlarına ilişkin farklı deneyimler öğrenir veya kendi ilk görüşlerinin önyargı veya cehalet üzerine kurulduğunu veya kendi çıkarlarının başkalarıyla olan ilişkisini yanlış anladıklarını görürler"¹. Bu nedenle, müzakerenin düşünce, tutum ve davranışlar üzerinde dönüştürücü bir gücü ve "yurttaşlık müzakerelerinin istikrar sağlayıcı etkileri" (Thaler, 2009: 256) bulunmaktadır.

Müzakereci demokrasinin yeksenak bir teorisinden bahsetmek kolay olmasa (see Macedo, 1999: 4; Weale, 2007: 78) ve müzakereci demokrasinin çeşitli versiyonları bulunsa da (Mouffe, 2000: 3); müzakereci demokratik teorisyenler arasında onun "düzenleyici idealleri" açısından "önemli bir fikir birliği" oluşmuştur (Mansbridgev.d., 2010: 65). Sıradaki bölümde oldukça kapsamlı teorik ve normatif varsayımlar içeren müzakereci demokrasinin temel ilke ve varsayımları, bu çalışmanın kapsam ve amacı dahilinde, yukarıda dikkat çekilen müzakere ve tartışmayı demokratik meşruiyetin kaynağı olarak gören düzenleyici ilkeye referansla açıklanmaya çalışılacaktır. Daha önce de belirtildiği gibi AB'deki demokrasi açığının da merkezinde demokratik meşruiyet krizinin yatması bu tercihi anlamlı kılan bir başka nedendir.

Demokratik Meşruiyetin Kaynağı: Müzakere ve Tartışma

Müzakereci demokrasiye göre temsili demokrasinin özünde yer alan ve vatandaş tercihlerinin oy verme ve seçimler aracılığıyla "sadece kafa sayma" yoluyla belirlenmesi yetersizdir (Saward, 2003:121). Demokratik karar alma süreci;

verili veya sabit tercihlerin ya da çıkarların oy vermeyi merkeze koyarak "toplanmasından" ibaret değildir (Chambers, 2003: 308; Weale, 2007: 82). Bu durum, siyasi karar alma sürecinin sadece oylama ve pazarlığa indirgenmesi, sıradan insanların ortak politikalar üzerinde karar vermedeki rolünün göz ardı edilmesi ve seçkinlerin yönetiminin demokrasinin temel özü haline gelmesi ile sonuçlanmıştır. Oysaki, Graham Smith ve Corinne Wales (2007: 52)'in de belirttiği gibi, temsili demokrasi gibi tercihleri "toplayan" modeller bireylerin tercihlerini "verili" ve "düzeltilemez" olarak görse de "tercihler, çıkarlar ve değerler bireylerin kendilerini içinde buldukları politik, sosyal ve ekonomik bağlam tarafından şekillenir ve sınırlandırılır" ve "tercihler kurumsal ortamlara dışsal değildir". Müzakereci demokrasi, işte tam da bu nedenle demokratik karar alma sürecini, verili veya sabit olarak kabul edilen tercihlerin seçimler veya siyasi partiler aracılığıyla toplanıp bir araya getirilmesine odaklanan bir faaliyetten daha ötesi olarak görür.

Bu kapsamda müzakereci demokrasi, belirli bir konu hakkında vatandaşların görüşlerini basitçe toplayıp bir araya getiren ve böylece aslında "sadece popüler cehaleti veya önyargıyı yansıtan" çoğunlukçu bakış açılarını desteklemek yerine müzakere süreci yoluyla ulaşılan siyasi sonuçlara önem vermektedir (Saward, 2003: 122). Müzakereci demokrasi, "konuşma merkezli demokratik teori"nin "oylama-merkezli demokratik teori"nin yerini alması gerektiğini savunur (Chambers, 2003: 308). Bunun nedeni, konuşma-merkezli demokratik teorinin "oylamayı önceleyen fikir ve irade oluşumunun iletişimsel süreçlerini" vurgulamasıdır. Başka bir deyişle, müzakereci demokrasi "tercihlerin oluşturulduğu tartışma süreçleri ve bilgi alışverişini" (Weale, 2007: 82) demokratik teorinin merkezine koymayı amaçlar. Bu sayede müzakereci demokrasi, "daha çok açık ve kapsayıcı bir demokratik söylem modeli" (Macedo, 2007: 4) sunmayı vadeder ve "akıl yürütme" ile "bakış açılarının değiş tokuşuna" odaklanan demokratik bir teori sunmayı amaçlar (Weale, 2007: 79). Bu durum gösteriyor ki temsili demokrasi-den farklı olarak müzakereci demokrasi; siyasi süreçlerin meşruiyetinin, başka bir deyişle demokratik meşruiyetin kaynağının, sadece siyasal katılımdan değil bizzat müzakerenin kendisinden türediğine inanır. Jürgen Habermas'ın da işaret ettiği gibi, "bir hukuk sisteminin meşruiyeti", "birbiriyle iletişim kuran vatandaşların katılımına" dayanmalıdır (bk. Weale, 2007: 79).

¹ Dini argümanların kamusal politik tartışmaya girmesine izin verilip verilmemesi anlamında benzer bir görüş için bk. Eisenach, 2000; Cooke, 2007.

Ona göre “siyasi sistemler ancak ve ancak anlaşmanın katılımcıların gönüllü olduğu bir durumda gerçekleştirildiği, eşitler arasındaki bir anlaşmayı içeriyorsa demokratik olarak meşrudur” (Weale, 2007: 78).

Müzakereci demokrasi üzerine odaklanan zengin bir akademik ve felsefi literatür vardır ve bu yaklaşımlar yukarıda bahsedilen demokratik meşruiyet ile müzakere arasındaki ilişkiyi farklı şekillerde yorumlamayı ve temellenmeyi amaçlar. Örneğin James Bohman (1998: 415) müzakereci demokrasiyi, “katılımcı demokrasinin uygulanabilir bir versiyonu” olarak görür ve onu “özgür ve eşit vatandaşların kamusal müzakeresinin meşru siyasi karar almanın ve kendi kendini yönetmenin özü olduğu görüş ailesinden biri” (1998: 401) olarak tanımlar. Benzer bir noktadan hareketle John Uhr (1998: 4) müzakereci demokrasiyi “rakip siyasi argümanların erdemi hakkında adil ve açık bir topluluk müzakeresi” olarak tanımlarken, Michael K. Hartz-Karp ve Janette Briand (2009:170) onu “yüksek düzeyde katılımı, ‘yüksek kaliteli’ tartışmayı ve iş birliğini vurgulayan demokratik bir hükümet sistemi içindeki demokratik siyasetin bir pratiği (örneğin siyasa kararlarının alınması için kurumların düzenlenmesi)” olarak tanımlar.

Bahsedilen müzakereci demokrasi tanımları; eşitler arasındaki özgür müzakereyi, meşruiyeti ve siyasi süreçlere daha kapsayıcı katılımı ön plana çıkarmaktadır. Bu anlamda müzakereci demokratik teorinin, bir karar alma sürecinin meşruluğunun müzakereden kaynaklandığını savunduğu ve eşitler arasındaki özgür müzakereyi sağlayan daha kapsayıcı bir mekanizma sunmayı amaçladığı söylenebilir. Jane Mansbridge v.d. (2010: 65)’nin belirttiği gibi, bu mekanizmanın öngördüğü demokratik karar alma süreci “karardan etkilenen herkese açıktır”, “katılımcılar süreci etkilemek için eşit fırsatlara ve kaynaklara sahiptir” ve katılımcılar “temel haklar tarafından korunmalıdırlar”. Örneğin John S. Dryzek (2001: 651), “sonuçların, söz konusu karara tabi olan herkesin katılımıyla onay aldıkları ölçüde meşru olduğuna” işaret eder. Bu noktadan hareketle Albert Weale (2007: 78)’in de dikkat çektiği gibi,

müzakereci demokrasiyi özetlemek için “tek bir slogan” bulmak isteseydik bunun için Joshua Cohen’in şu ifadesi iyi bir örnek olabilirdi: Siyasal süreçlerin sonuçları, “eğer ve ancak eşitler arasındaki özgür ve makul bir anlaşmanın nesnesi olabilirlerse” meşrudurlar.²

Peki buna göre demokrasi açığını gidermek adına AB tarafından ortaya konulan Vatandaş Diyalogları pratiği, AB düzeyinde alınan kararların demokratik meşruiyetini sağlayacak ya da artıracak nitelikte midir? Bu soruya aşağıda İrlanda örneği üzerinden yapılan değerlendirme ile cevap verilmeye çalışılacaktır.

AB’DEKİ TEMSİLİ DEMOKRASİ KRİZİ VE DEMOKRASİ AÇIĞI: İRLANDA ÖRNEĞİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN VATANDAŞ DİYALOGLARI GERÇEK BİR MÜZAKERE ARACI MI?

AB, hem uluslarüstü hem de uluslararası niteliklere sahip sivil ve normatif bir yumuşak güç olan ve liberal değerler üzerine inşa edilmiş bir uluslararası aktördür. AB Antlaşması’nın 10. maddesinde de belirtildiği üzere AB bir temsili demokrasidir ve niteliği gereği Birlik düzeyindeki demokratik karar alma süreçleri ve temsil çok boyutlu ve farklı düzeylerde gerçekleşir (Consolidated Versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union, 2007). AB’de yaşandığı iddia edilen demokrasi açığı; nedenleri, etkileri ve sonuçlarıyla bu nedenle bir temsili demokrasi krizidir. Bu anlamda temsili demokrasi kriziyle ilgili olarak yukarıda sunulan analiz, Birlik düzeyinde yaşanan demokrasi açığı için de tümüyle geçerlidir. Demokrasi açığı bunun dışında, Birlik ve onun karar alma süreç, mekanizma ve kurumlarına ilişkin kimi spesifik teknik ve kurumsal sorunları da kapsayan bir kavramdır. Örneğin özellikle Maastricht Anlaşması sonrası dönemde siyasi Birlik niteliği giderek sağlamlaşan AB’nin kurumsal boyutta demokratik karar alma süreçleri ve bu süreçler neticesinde şekillenen yasama ve yürütme erklerinin ve alınan kararların gerçek bir demokratik meşruiyete sahip olup olmadığı

² Buradan çıkarılan sonuç müzakereci demokraside meşruiyet ile kamusal neden, akıl yürütme, rasyonellik, uzlaşma ve anlaşma arasında önemli bir bağlantı olduğudur. Harris ve Schön-Quinlivan (2010: 2)’in de belirttiği gibi; JürgenHabermas, Benjamin B. Barber, John Elster, James Fishkin, IrisYoungve John S. Dryzek gibi müzakereci demokrasinin birçok teorisini, siyasi süreçler ve kurumların “makul” siyasi muhakeme etrafında inşa edilmesi” gerektiğine inanırlar. Demokratik meşruiyet ve makuliyet arasındaki çok önemli ancak bu çalışmanın kapsamı gereği burada incelenmeyen ilişki için bk. Bohman, 1998: 402; Saward, 2003: 122; Hendriks, 2006: 491; Weale, 2007: 78. Bu noktada akademik literatürde özellikle müzakereci demokrasinin pratikteki uygulaması noktasında en önemli formüllerden birini AmyGutmann ve DennisThompson yine benzer şekilde meşruiyet ve makuliyet arasındaki ilişki çerçevesinde mütakabiliyet, adil iş birliği koşulları, kamusalılık, hesap verilebilirlik, anlaşmazlığın moral ekonomisi, tarafsızlık ve objektiflik gibi kavramlar üzerinden sunar. Bk. Gutmann ve Thompson, 1990, 1996, 2002,2004.

bu spesifik hususların başında gelmektedir (Cıngı, 2007: 39; Saygın, 2020: 262).³ Bu anlamda AB'nin farklı kurumsal organları farklı demokrasi açığı sorunlarıyla bağdaştırılmıştır. Wolfgang Wessels ve Udo Diedrichs (1997: 3)'in dikkat çektiği gibi AB'nin demokratik karar alma ve siyasa oluşturma sürecinin karmaşıklığı, AB yasalarının fazla sofistike ve teknik jargona sahip olması, kurumlar arasındaki karmaşık ve kimi zaman iç içe geçmiş girift görev ve yetki paylaşımı kurumsal boyutta öne çıkan kriz kaynaklarının başında gelmektedir (ayrıca bk. Shackleton, 1998: 133; Decker, 2002: 260; Akgül Açıkmeşe, 2003:35; Baykal, 2004: 132; Demir, 2007: 96; Hurmi, 2008: 64; Alujevic ve Nacarino, 2012: 65; Ülger, 2020: 298). Kurum-spesifik olarak bakıldığında ise, örneğin AB vatandaşları ile AB kurumları arasındaki hipotetik uzak mesafe; AB Komisyonu'nun şeffaf olmadığı iddia edilen yapısı; AP'nin etkin olmayan, bağımlı ve sınırlı rolü (Wesselsve Diedrichs, 1997: 3; bk. Özekmekçi, 2020: 170) ve AP'nin seçimleri ve bu seçimlerdeki siyasal partilerin işlev ve etkinlikleri ile ilgili sorunlar (Özekmekçi, 2020: 187; Friedrich-Ebert-Stiftung, 2018: 33; Hobolt, 2014: 1531; Russack, 2019: 8) ya da AB düzeyindeki siyasal partiler ile AB vatandaşları arasındaki ilişkinin dolaylı ve oldukça zayıf bir niteliğe sahip olması (Pollak ve Sigalas: 2012: 24; bk. Hobolt v.d., 2019: 2; Russack, 2019: 7-8) AB'deki demokrasi açığının en temel kurumsal nedenleri olarak görülmektedir.⁴ Bununla birlikte, AB kurumlarının şeffaf ve etkin olmayan merkezîyetçi ve karmaşık yapısı ile kamusal alan ve iletişim kanallarını yeterince oluşturamaması demokrasi açığının bir diğer kaynağı olarak sunulmaktadır (Shackleton, 1998: 13; bk. Akgül Açıkmeşe, 2003: 33; Yiğit, 2009: 121; Saygın, 2020: 263).

Yukarıda bahsedilen kamusal alan ve iletişim kanalları ile ilgili eleştiri temsili demokrasi krizi ve demokrasi açığının AB düzeyindeki en önemli demokratik meşruiyet krizi kaynaklarından birisi olan siyasal katılıma yönelik sorunlara dikkat çekmektedir. AB'deki demokrasi açığı ve meşruiyet krizi arasındaki ilişkide aktif, etkin ve gerçek siyasal katılımın önündeki en önemli engeller olarak Avrupa demosu ve kamusal alan eksikliği,

AB vatandaşlığının benimsenememesi, demokratik süreçlere ilgisizlik ve katılım düşüklüğü ile Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve azınlık hakları ile ilgili sorunlar ön plana çıkmaktadır (Kılıç, 2021: 162-171). Müzakereci demokrasi perspektifinden bakarsak Birlik düzeyinde alınan kararların meşru olabilmesi için alınan kararların kapsayıcı ve çoğulcu bir katılımı gerçekleştiren kamusal politik tartışma neticesinde alınması gerekmektedir. Ancak hem AB düzeyindeki geniş coğrafya ve nüfus faktörü, hem daha önce de sayılan kurumsal kaynaklı temsil sorunları hem de bunların neden ve sonucu olan katılım eksikliği nedeniyle önemli bir demokrasi açığı oluşmaktadır. Özellikle AP seçimlerine katılım oranları bağlamında bakıldığında AP'nin, vatandaşların politik iradelerini temsil etmekten uzak oluşu (Habermas, 2015: 547-548), Birlik düzeyindeki aidiyet eksikliği, temsilcilere ve kurumlara olan güvensizlik ve kamusal alan yokluğu (Akgül Açıkmeşe, 2003: 27, bk. Özekmekçi, 2020: 185) bu açığı daha da tetiklemektedir. Temsili demokrasi kriziyle ilgili daha önce bahsedilen ampirik çalışmalarda demokratik karar alma süreçlerine doğrudan siyasal katılım taleplerindeki artışa rağmen AB düzeyinde görülen katılım düşüklüğü ve ilgisizliği müzakereci demokraside meşru sistem ve kararlar için gerekli olan kamusal alanın oluşmasını engellemekte ve temsili demokrasi krizine kaynaklık eden Birlik ve vatandaşlar arasındaki mesafenin artmasına yol açmaktadır (bk. Baykal, 2004: 132-133; Cıngı, 2007: 49).⁵ Karşılıklı iletişim, bilgi alışverişi, farklılıklara maruz kalma, demokratik tartışma ve müzakerecinin gerçekleşeceği ortak bir kamusal alan veya kamusal politik tartışma konusundaki eksiklikler sadece demokratik meşruiyet açısından değil daha önce de bahsedilen müzakerecinin dönüştürücü gücü açısından da önemli sorunlar oluşturmaktadır.

İşte temsili demokrasi krizinin AB düzeyindeki tanımı olan demokrasi açığını ve demokratik meşruiyet krizini gidermek için vatandaşların demokratik karar alma sürecine ya da siyasal sistemin tümüne kendilerini ait hissetmeleri, güven düzeylerinin artırılması ve daha etkin siyasal katılım gerçekleştirmeleri gerekmektedir (Yiğit, 2009: 111).

³Bu noktada girdi ve çıktı meşruiyeti kavramları ön plana çıkmaktadır. AB'deki demokrasi açığı daha çok girdi meşruiyeti kaynaklı yaşanmaktadır. Bk. Meyer, 1999: 619-621; Hix, 2008: 68-69.

⁴Kurumsal düzeydeki AP, AB Komisyonu ve AB Konseyinin yapıları, işleyişi, şeffaflıkları ve demokratik niteliklerine odaklanan, bu organların ulusal parlamentolarla olan yetki sahipliği ve paylaşımı üzerine yapılan tartışmalarla şekillenen, Birlik düzeyindeki kurumlar arasındaki rekabet, güç dengeleri, denetim ve yasama yapma yetkisi paylaşımı tartışmalarına eğilen daha spesifik demokrasi açığı tartışmaları için bk. Wessels ve Diedrichs, 1997; Akgül Açıkmeşe, 2003; Héritier, 2003; Cıngı, 2007; Alujevicve Nacarino, 2012; Majone, 2014; Ateşok ve Özer Yürür, 2020; Özekmekçi, 2020.

⁵AP seçimlerine katılım oranlarındaki düşüş trendi için bk. Avrupa Parlamentosu, 2021.

Bunun için de özellikle yukarıda bahsedilen meşruiyetin toplumsal boyutuna ilişkin düzenlemelerin hayata geçirilmesi önemlidir. (Özekmekçi, 2020: 202).

Bu çerçevede pek çok farklı demokrasi anlayışı perspektifinden pek çok farklı uygulama hayata geçirilmiş olmakla birlikte demokratik meşruiyet sorununu gidermek ve müzakerecinin dönüştürücü gücünü gerçekleştirmek için daha kapsayıcı kamusal politik tartışma ve müzakereyi gerçekleştirmek adına özellikle Lizbon Anlaşması ile birlikte AB düzeyinde müzakereci demokrasi perspektifinden bazı katılım pratikleri hayata geçirilmiştir. Aşağıda bunlardan en önemlilerinden birisi olan Vatandaş Diyalogları ve onun demokrasi açığını giderme konusundaki niteliği İrlanda örneği üzerinden incelenecektir.

Vatandaş Diyalogları: İrlanda Örneği

Bir tür temsili demokrasi örneği olarak AB'nin hem kurum ve organları düzeyinde hem de siyasi ve demokratik karar alma süreçlerinde vatandaşa daha yakın ve onlarla iş birliği içinde, katılımcı, açık ve şeffaf bir nitelik arz etmesi gerektiği AB Antlaşması'nın "Demokratik İlkelerle İlişkin Hükümler" kısmında açıkça belirtilmiştir (Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union, 2007). AB, siyasa ve uygulamaların hayata geçirilmeden önce vatandaşlara sunulması, onların bilgilendirilmesi ve demokratik karar alma süreçlerine dahil edilmesi anlayışı üzerine kurulu bir katılımcılık ilkesi benimser ve çeşitli katılımcı pratik ve uygulamaları hayata geçirir (bk. Akdemir, 2019: 51, 58). Özellikle 2017 yılında Avrupa'nın geleceği üzerine yayınlanan Beyaz Kitap'ta demokrasi açığını gidermek adına yeni bir katılımcı perspektif önerisi yer almıştır (European Commission, 2017). Bu yeni katılımcı perspektif çerçevesinde özellikle müzakereci demokrasi pratiği olarak ortaya çıkan araçlardan en önemlilerinden birisi Vatandaş Diyalogları'dır.

Vatandaş Diyalogları; AB vatandaşları ile AB Komisyonu ve AP üyelerini, yerel, bölgesel ve ulusal düzeydeki politikacılar gibi pek çok karar alıcıyı bir araya getiren bir kamusal politik tartışma pratiğidir. Etkinlik, kısa bir sunum veya konuşmanın ardından soru-cevap şeklinde ilerleyen tartışma oturumlarından oluşan bir forum niteliğindedir. Etkinliğin amacı başta siyasa oluşturma ve karar alma süreçleri olmak üzere her türlü politik konuda vatandaşların AB yetkilileriyle bir araya gelerek kendi görüşlerini

dile getirme, yetkililere sorular sorma, belli konularda önerilerde bulunma ve şikayetlerini dile getirme imkânı yaratacak ortamı oluşturmaktır. Avrupa Komisyonu'nun resmi web sitesinde AB vatandaşları, kent meclisi/kasaba toplantıları (town hall meeting) şeklinde organize edilen oturumlara davet edilmekte ve potansiyel katılımcılara "Avrupa Birliği'nde neler olduğu, onun önemli meydan okumalarla nasıl mücadele ettiği ve [sizin bunlardan] nasıl yararlandığınızı hakkında söz sahibi olmak ister misiniz?" diye sorulmaktadır. Etkinlikler önceden ilan edilen belli tarih ve saatlerde genellikle 1,5-2 saat süreli, yüz yüze veya (özellikle 2020 yılında ortaya çıkan küresel COVID-19 salgınından sonra) online olacak şekilde farklı AB üyesi ülkelerin farklı şehirlerinde gerçekleştirilmektedir. Vatandaşlar tartışma oturumlarına Avrupa Komisyonu'nun ilgili sayfası üzerinden veya etkinliği düzenleyenlerin belirlediği belli sosyal medya platformları veya online toplantı uygulamaları üzerinden canlı olarak katılabilmekte, oturumun kısa bir özeti ve videosu (ya da linki) ise etkinlikten sonra çoğu kez Avrupa Komisyonu'nun resmi web sitesinde paylaşılmaktadır (bk. Citizens' Dialogues, 2021).

İlkinin gerçekleştirildiği 2012 yılından bu yana elde son verilerin olduğu 2019 yılı itibarıyla 200.000'den fazla vatandaşın katılımıyla 1600'den fazla sayıda düzenlenen diyalog organizasyonlarının (bk. European Commission, 2019: 5) Avrupa Komisyonu'nun resmi web sitesinde yapılan taraması sonucunda elde ettiğimiz ve aşağıda tabloştırdığımız verilere göre 56 tanesi İrlanda'da düzenlenmiştir. Bu etkinliklere dair etkinliğin düzenlendiği tarih, İrlanda'da hangi şehirde düzenlendiği, baş konuşmacı ve konuşmacıların kimler olduğu, ana tartışma temaları ve Avrupa Komisyonu'nun resmi web sitesinde özet ve/ya video linklerinin yer alıp almadığına ilişkin bilgilerin yer aldığı tablo aşağıdaki gibidir:

Tarih	Yer	Baş Konuşmacı (ve diğerleri)	Ana Tartışma Temaları	Özet ve Video Linki
21 Mayıs 2015	Dublin	İstihdam, Büyüme, Yatırım ve Rekabetçilikten Sorumlu Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Jyrki Katainen (Web Zirvesi'nin kurucu ortağı Paddy Cosgrave, Cloud90 ve 11890'm kurucusu Nicola Byrne ve İrlanda Dijital Şampiyonu Lord David Puttnam)	Yatırım Planı ve Dijital Tek Pazar	Özet var, video yok
22 Mayıs 2017	Dublin	Komisyon Üyesi Vytenis Andriukaitis (Avrupa Parlamentosu Başkan Yardımcısı MEP Mairead Mc Guinness)	Sağlık, gıda güvenliği, Brexit sonrası bu politika alanlarındaki durum, AB'de karar almanın şeffaflığı, Avrupa'nın geleceği ve olası senaryolar ve bölünmeye karşı çeşitlilik	Özet ve video linki var
1 Haziran 2017	Kilkenny	Komiser Phil Hogan (Kilkenny Belediye Başkanı Meclis Üyesi Pat O'Neill ve Profesör ThiaHennessy)	Tarım, Ortak Tarım Politikası (OT-P)'nin geleceği; Brexit ve bunun İrlanda, ticaret ve genel olarak AB üzerindeki etkisi, iklim değişikliğiyle mücadele	Özet ve video linki var
17 Temmuz 2017	Glenties	Komiser Julian King (Profesör Ben Tonra ve İrlanda Savunma Kuvvetleri'nde Güvenlik Analisti Michael C. Murphy)	Veri koruması, güvenlik, terör ve siber suç tehditleri ve temel hak garantileri kapsamında alınacak önlemler ve bunların sınırları	Özet ve video linki var
19 Ekim 2017	Dublin	Komisyon Üyesi Violeta Bulc (Avrupa Parlamentosu Üyesi Brian Hayes)	Ulaşım, Avrupa'nın geleceği, yurttaşların siyasi karar alma süreçlerine daha iyi katılımı, AB'nin gelecekteki bütçesi, İrlanda'nın rolü, Brexit ve bunun İrlanda üzerindeki etkileri, ticaret anlaşması, CETA, iklim değişikliği	Özet ve video linki var
13 Aralık 2017	Dublin	Komisyon Üyesi Tibor Navracsics (Avrupa İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı Helen Mc Entee)	AB'nin geleceği, AB'nin duygusal cazibesinin genç ve yaşlı nesillere genişletilmesi, Erasmus'un faydaları ve geleceği, genç işsizliği ile mücadele, gelecekteki işler ve bu işlerin ışığında eğitimin geleceği, Brexit, Avrupa kültürü ve yaklaşan Kültürel Miras yılı	Özet ve video linki var
20 Nisan 2018	Kilkenny	Komiser Phil Hogan	Bilgi yok	Özet yok, video linki var, ancak erişilemiyor
5 Mayıs 2018	Dublin	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği'nden Grace Bolton	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
12 Mayıs 2018	Cork	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği'nden Jonathan Claridge	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
19 Mayıs 2018	Sligo	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği'nden Andy Klom (AP İrtibat Bürosu'ndan (James Temple-Smithson)	Gençler için Avrupa'nın geleceği	Özet var, video linki yok
1 Haziran 2018	Dublin	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely (Tarım ve Kırsal Kalkınmadan Sorumlu Avrupa Komiseri Phil Hogan ve MEP Luke 'Ming' Flanagan)	Avrupa Komisyonu'nun OTP yasa-ma önerileri	Özet var, video linki yok
12 Haziran 2018	Dublin	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely (Avrupa Komisyonu Bütçe Genel Müdürlüğü Birim Başkanı Jennifer Brown)	Avrupa Komisyonu'nun 2021-2027 AB bütçesine yönelik teklifleri, Avrupa katma değerine güçlü bir şekilde odaklanma ihtiyacı	Özet var, video linki yok

23 Temmuz 2018	Glenties	Tarım ve Kırsal Kalkınmadan Sorumlu Komisyon Üyesi Phil Hogan (İrlanda Alkollü İçecek Derneği Direktörü Patricia Callan)	Avrupa'nın Geleceği ve Brexit'in İrlanda üzerindeki etkileri, AB-ABD (ticari) ilişkileri	Özet ve video linki var
13 Eylül 2018	Nenagh	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely (İrlanda Çiftçiler Derneği'nden Thomas Ryan, Abbey Machinery Genel Müdürü Clodagh Cavanagh ve Arrabawn CEO'su Conor Ryan).	AB ve hükümetin kırsal İrlanda'nın karşı karşıya olduğu sorunların üstesinden gelmek için neler yapabileceği	Özet var, video linki yok
19 Eylül 2018	Dublin	İrlanda Ticaret, İş ve İstihdamdan Sorumlu Devlet Bakanı Pat Breen (Tüketiciler Direktör Vekili Marie-Paule Benassi, Chambers Ireland'ın CEO'su Ian Talbot, İrlanda Tüketici Derneği İcra Kurulu Başkanı Dermott Jewell, Dr. Cliona Kelly Rekabet ve Tüketiciyi Koruma Komisyonu'ndan Fergal O'Leary)	Tüketiciler için Yeni Anlaşma	Özet ve video linki var
26 Eylül 2018	Wexford	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely (Deirdre Clune, Fine Gael (EPP) Milletvekili Tom Short, İrlanda Çiftçiler Derneği ve İrlanda Karayolu Taşımacılığı Derneği Başkanı Verona Murphy).	Brexit, AB dayanışması, OTP, bir barış projesi olarak AB, bazı yerel konular	Özet var, video linki yok
24 Ekim 2018	Monaghan	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
26 Ekim 2018	Castlecomer	Komiser Phil Hogan (Ormonde Organics'ten Tom Nolan ve 3cea Müdürü Paddy Phelan)	Kırsal alanlar için yeni fırsatlar, yerel ekonomi için uzun vadeli sürdürülebilirlik, biyo-ekonomi	Özet var, video linki yok
26 Ekim 2018	Thurles	Komisyon Üyesi Phil Hogan	OTP, OTP kapsamında genç çiftçiler için kaydedilen ilerlemeler	Özet var, video linki yok
13 Kasım 2018	Carraroe	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği, DGT Saha Görevlisi Eimear Ni Bhroin	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
15 Kasım 2018	Cork	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Bilgi ve İletişim Ekibi Başkanı Jonathan Cleridge	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
30 Kasım 2018	Raheen	Komiser Phil Hogan (Tarım, Gıdave Denizcilik Bakanı Michael Creed ve ICMSA Başkanı Pat McCormack)	Avrupa ve İrlanda'da tarım sektörünün geleceği, iklim krizi, Brexit, çiftçilere yönelik çevresel talepler ve özellikle sütte ilgili olarak piyasa yönetimi araçları	Özet var, video linki yok
4 Aralık 2018	Tallaght	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
8 Ocak 2019	Lucan	Çeviri Genel Müdürlüğü, Saha Görevlisi Eimear Ni Bhroin	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
10-12 Ocak 2019	Dublin	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Bilgi ve İletişim Ekibi Başkanı Jonathan Cleridge	Brexit ve bunun İrlanda üzerindeki etkisi, Avrupa'nın Geleceği ve AB'deki gençler için eğitim, bilim ve fırsatlar	Özet var, video linki yok
25 Ocak 2019	Dublin	Komiser Margrethe Vestager	Avrupa Parlamentosu seçimleri, siyasal katılımın önemi, küresel ticaret ilişkileri, "büyük veri" ve rekabet	Özet ve video linki var

29 Ocak 2019	Dublin	Avrupa Komisyonu'nun Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spordan Sorumlu Üyesi Tibor Navracics (Çocuk ve Gençlik İşleri Bakanı Katherine Zappone TD, Dublin Teknoloji Üniversitesi Rektörü Profesör David FitzPatrick)	Avrupa Parlamentosu Seçimleri, gençlerin siyasal katılımı	Özet var, video linki yok
7 Şubat 2019	Sligo	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
12 Şubat 2019	Dublin	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkan Yardımcısı Andy Klom	Yeterli bilgi yok	Özet var, video linki yok
21 Şubat 2019	Cork	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely (Dr. Mary C. Murphy, Avrupa Hareketi İrlanda İcra Direktörü Noelle O Connell)	Avrupa Parlamentosu seçimleri, gençlerin siyasal katılımı, Brexit	Özet var, video linki yok
28 Şubat 2019	Sligo	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Bilgi ve İletişim Ekibi Başkanı Jonathan Cleridge	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
15 Mart 2019	Dublin	Tarım ve Kırsal Kalkınmadan Sorumlu Komisyon Üyesi Phil Hogan (Avrupa Parlamentosu 1. Başkan Yardımcısı Mairead McGuinness, BóRua Çiftliği'nden Norma Dineen ve Foods of Atheny'nden Siobhan Lawless)	Tarım, ticaret ve küçük işletmelerdeki kadınlar	Özet var, video linki yok
19 Mart 2019	Cork	Avrupa Komisyonu İstihdam, Sosyal İşler ve İçerme Genel Müdürlüğü Rossella Chiodo	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
26 Mart 2019	Galway	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Ekonomi Danışmanı Patrick O'Riordon	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
28 Mart 2019	Dublin	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Ekonomi Danışmanı Patrick O'Riordon	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
1 Nisan 2019	Limerick	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Yönetim Başkanı Jean-François Loubere	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
4 Nisan 2019	Nenagh	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Bilgi ve İletişim Ekibi Başkanı Jonathan Claridge	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
5 Nisan 2019	Tralee	Komisyon Üyesi Phil Hogan (Ona Fine Gael (EPP) MEP Sean Kelly ve Tralee Teknoloji Enstitüsü Başkanı Dr Oliver Murphy)	OTP'nin geleceği, tarımsal araştırmalar için fon sağlanması, iklim değişikliği	Özet var, video linki yok
11 Nisan 2019	Sligo	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Ekonomi Müşaviri Willem Noe	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
12 Nisan 2019	Dublin	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkan Yardımcısı Andy Klom	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
25 Nisan 2019	Dublin	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Bilgi ve İletişim Ekibi Başkanı Jonathan Claridge	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
13 Mayıs 2019	Dunhill	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
15 Mayıs 2019	Dublin	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely	Bilgi yok	Özet ve video linki yok

13 Eylül 2019	Dublin	Aktivist Dan Hatter (Gelecek için Cumalar), Yeşiller Partisi MEP Ciarán Cuffe, Avrupa Tüketici Örgütü (BEUC) Genel Müdürü Monique Goyens, Konsey Başkanı, Avrupa Enerji Düzenleyicileri (CEER)'nden uzmanlar, Annegret Groebel ve Avrupa Komisyonu Tüketicilerden Sorumlu Müdür Vekili Marie-Paule Benassi.	11. Vatandaş Enerji Forumu, Temiz Enerji Paketi, enerji geçişi, yeşil ve temiz enerji, iklim değişikliği	Özet ve video linki var
17-19 Eylül 2019	Fenagh	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
26 Eylül 2019	Nenagh	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely (Çevre Bilimcisi ve Çevre Politikası Kıdemli Üyesi Dr. Cara Augustenborg)	AB'nin gidişatı, iklim değişikliği	Özet var, video linki yok
30 Eylül 2019	Blanchardstown	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
3 Ekim 2019	Blanchardstown	Komiser Karmenu Vella (Kabine Üyesi Brian Synnott)	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
21 Kasım 2019	Cork	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
4 Aralık 2019	Waterford	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Bilgi ve İletişim Ekibi Başkanı Jonathan Cleridge (Güney Bölge Meclisi'nden Siobhán Rudden, Waterford Teknoloji Enstitüsü'nden Gerard Arthurs ve Dunhill Ecopark'tan Senan Cooke)	Gençliğin sorunları ve talepleri	Özet var, video linki yok
9-11 Ocak 2020	Dublin	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely	Yeterli bilgi yok	Özet var, video linki yok
29 Ocak 2020	Sligo	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Bilgi ve İletişim Ekibi Başkanı Jonathan Cleridge (Good Energies Alliance İrlanda ve Çevresel Sütun İrlanda'dan Aedin McLoughlin)	Avrupa Yeşil Anlaşması	Özet var, video linki yok
12 Şubat 2020	Cork	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
20 Şubat 2020	Galway	Başkan Yardımcısı Dubravka Šuica (MEP Maria Walsh)	Demokrasi, demografi, Brexit, Avrupa Yeşil Anlaşması	Özet var, video linki yok
25 Şubat 2020	Dublin	Avrupa Komisyonu İrlanda Temsilciliği Başkanı Gerry Kiely	Bilgi yok	Özet ve video linki yok
6 Mart 2020	Dublin	AB Ticaret Komiseri Phil Hogan (MEP Frances Fitzgerald, Dell Technologies Uluslararası Pazarlar Başkanı Aongus Hegarty ve Keelings'in CEO'su Caroline Keeling)	Uluslararası ticaret, Brexit, iklim değişikliği	Özet var, video linki yok

Tablo 1. İrlanda'da Gerçekleştirilen Vatandaş Diyalogları

Bu organizasyonların tümü yüz yüze, belli bir tarih rutinine bağlı kalmadan, 21 tanesi başkent Dublin’de olmak üzere kırsal bölgeler de dahil olmak üzere farklı şehirlerde düzenlenmiştir. Etkinliğe ait olarak sadece Avrupa Komisyonu’nun resmi web sitesindeki resmi veriler dikkate alındığından, web sitesindeki etkinliklerden 9 tanesinin hem özet hem video linkinin bulunduğu, 21 tanesinin özeti varken video linkinin olmadığı, 1 tanesinin özeti varken video linkinin olduğu ve 25 tanesinin ise hem özet hem de video linkinin olmadığı saptanmıştır. Diyaloglarda genellikle Avrupa Komisyonu üyesi ve Komiserler “baş konuşmacı” olarak yer almış, bununla birlikte siyasetçiler, bürokratlar, teknokratlar, özel sektör ve STK temsilcileri ve akademisyenler de “konuşmacı” veya “moderatör” olarak etkinliğe katılmışlardır. Komisyon üyeleri, komiserlerin veya diğer konuşmacıların görev ve uzmanlık alanlarına ve konjonktürel gelişmelere göre ana temaların veya tartışma konularının şekillendiği gözlemlenmiştir. Bu anlamda etkinliğin düzenlendiği tarihte bölgesel ve küresel düzeyde veya AB ve İrlanda gündeminde olan konular ön plana çıkmış, etkinliğin düzenlendiği şehrin kırsal veya kent özelliği göstermesine göre de kimi zaman konular çeşitlenmiştir (tarım örneğinde olduğu gibi). Herhangi bir veri ve kayıt tutulmamasına rağmen (Białozyt ve Quiniou, 2020: 323)⁶ özetlerden ve videoda soru sorarken kendisini tanıtanların verdiği bilgi kadarıyla bakıldığında herkese açık olan etkinliklere çok farklı yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyine sahip kişi dinleyici olarak katılmıştır.

Bu çerçevede özeti ve videosu olan veya videosu olmasa da özeti bulunan (özetlerin pek çoğu etkinliğin niteliği hakkında detaylı bilgiler içermektedir) 31 adet etkinlik incelendiğinde etkinliklerin Komisyon üyesi baş konuşmacıları ve pek çok farklı alandan gelen konuşmacıları ve herkese açık özelliği gereği farklı niteliklere sahip dinleyiciler ile basın mensuplarını bir araya getiren, bir kısmı canlı yayınlanan, konuşmacı-

ların sunum ve konuşmaları anlamında formal, dinleyicilerin soru ve yorumları söz konusu olduğunda ise genellikle yarı informal nitelik gösteren bir tür forum şeklinde oldukları görülmektedir. Genellikle konu, spesifik olarak düzenlenen etkinlikler, konuşmalar ve soru-cevap şeklinde ilerlemiş, kimi zaman karşılıklı devam eden yorum ve tartışmalar da gerçekleştirmiştir. Özellikle soru-cevap kısımlarında çoğu kez sosyal medya uygulamaları üzerinden de sorular alınmış ve/veya ekrana yansıtılmış ve özellikle bu soru-cevap kısımlarında etkinliği ana konusunun dışına çıkan pek çok konu üzerine iletişim ve etkileşime girilmiştir.

Etkinlikte yukarıdaki tabloda da detaylıca verilmeye çalışıldığı gibi pek çok konu gündeme gelmiş ve tartışılmıştır. Gündeme gelen kimi konular genel nitelikli iken (AB karar alma mekanizmaları, ekonomi ve ticaret gibi) kimileri konjonktürel (AP seçimleri, Brexit gibi) kimileri ise İrlanda özelindeki konulardır (İrlanda ekonomisi, İrlanda kırsalı ve sorunları gibi). Ön plana çıkan ve üzerinde soru-cevap ve tartışmaların yoğunlaştığı ana temalar ise Brexit, Avrupa’nın geleceği; AB’deki demokratik karar alma sürecinin karmaşıklığı, teknokratik ve elit niteliği, şeffaflık sorunları; AB karar alma sürecine vatandaş katılımının artırılmasının önündeki engeller ve çözüm önerileri, Tarım, Ortak Tarım Politikası (OTP), ekonomi ve ticaret, iklim değişikliği, enerji, güvenlik ve gençliğin sorunları ve talepleri olmuştur. Özellikle zamanlama olarak AP seçimlerine rastlayan diyalog etkinliklerinde AB’de yaşanan temsili demokrasi krizi ve demokrasi açığı ile vatandaşların aktif siyasal katılımının artırılması meseleleri çokça tartışılmıştır.

İrlanda’da gerçekleştirilen ve yukarıda özellikleri hakkında bilgi verilmeye çalışılan Vatandaş Diyalogları’nın niteliğinin müzakereci demokrasi perspektifinden değerlendirmesi; etkinliklerin bir müzakereci demokrasi pratiği özelliği taşıyıp taşımadığı, taşıyorsa olumlu taşıyamıyorsa geliştirilmeye açık yönlerinin neler olduğu şeklinde incelenebilir.

⁶ Toplantı bazlı spesifik veri toplama pratiği veya bu verilerden çıkarılan sonuçlar üzerine analizler her toplantı için gerçekleştirilmemiş olsa da (ya da bu konuda bilgimiz olmasa da) AB kurumları, STK’lar veya akademisyenler tarafından yapılan ve bu tür verilerin toplandığı ve değerlendirildiği bazı çalışmalar mevcuttur. Bk. European Commission, 2018; Reenkamp, 2019.

İrlanda'da gerçekleştirilen Vatandaş Diyalogları nitelik bakımından yukarıda da bahsedildiği ve Avrupa Komisyonu'nun web sitesinde belirtildiği gibi kent meclisi/ kasaba özelliği gösteren yönlere sahiptir. Başka bir deyişle diyaloglar, Archon Fung (2015)'un kavramsallaştırması açısından bakarsak, "mini kamu" türlerinden birisidir. Diyaloglar; Avrupa Komisyonu üyeleri, Komiserler veya AP üyeleri gibi AB kurumları seviyesindeki üst düzey temsilciler ile vatandaşları ve STK üyelerini bir araya getiren, onlarla vatandaşlar arasında veya vatandaşların kendi arasında bilgi ve görüş alışverişi yaptığı, mikro ve makro boyuttaki politika konularının yüz yüze tartışılması fırsatını yaratan müzakere ve tartışma platformlarıdır. Etkinlikler; vatandaşlarla temsilciler arasındaki etkileşimi artırıp mesafeyi azaltarak bağlantıyı ve karşılıklı anlayışı artırma (Butcher ve Stratulat, 2019: 4; Bialożyty ve Quiniou, 2020:313), temsilcilere yönelik artan güven kaybını azaltma; vatandaşların AB, onun değerleri, amaçları ve kurumları ile karar alma süreçleri hakkında detaylı bilgi sahibi olması, kendisini ilgilendiren politika alanlarında dolaylı da olsa söz hakkı ve etkisi olduğunu düşünmesi yönünden önemli bir işleve sahiptir.

Bununla birlikte etkinlikler kamu veya kent meclisi/kasaba toplantısı özelliği gösteren bir mini kamu olmakla beraber etkinliklerin gerçek bir müzakereci demokrasi pratiğinden daha çok temsili demokrasiyi tamamlayan/güçlendiren bir foruma benzeyen yönleri bulunmaktadır (bk. Fung, 2006). Jonathan W. Kuyper ve Fabio Wolkenstein (2019: 661)'in de belirttiği gibi her mini kamu sistematik bir müzakereyi içermemektedir. Örneğin, benzer şekilde Anthony Costello (2021: 1-2, 11, 13), İrlanda'da 2018 yılı içerisinde Avrupa'nın geleceği üzerine gerçekleştirilen Vatandaş Diyalogları'nı; gerçek bir diyalog ve müzakereci demokrasi pratiğinden çok demokratik müzakere konusundaki elit siyasal irade eksikliği ve tasarım yapıları ile kalitenin zayıf olduğu, önerilerin kararları etkileyemediği tokenistik bir halkla ilişkiler pratiğine benzetmiştir.

Bu çerçevede; diyalogların çoğu 1,5-2 saat olan kısıtlı süresi, mekan kısıtları, baş konuşmacı ve konuşmacıların sunum ve konuşmalarının ardından soru-cevap kısmına geçiş gibi unsurları etkinliği kimi zaman bir seminer veya sempozyum niteliğine büründürmektedir. Özellikle toplantıların geleneksel ve katı bir formatla (Bialożyty ve Quiniou, 2020: 325) bir tartışma ortamından çok soru-cevap rutinine dönüşmesi onun hakiki (authentic) bir diyalog olma niteliği önündeki en önemli sorunlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Russack, 2018: 20). Ayrıca bir demokratik karar alma sürecinin parçası olarak müzakereci demokrasi ele alındığında etkinlikler müzakere ve tartışmanın ardından kararların alındığı bir demokratik forum değildir. Gerçek bir müzakereci demokrasi aracı, çalışmanın önceki bölümlerinde de detaylıca açıklandığı üzere; belirli bir politik konu veya sorun üzerinde müzakereci erdemleri (karşılıklı saygı, eşitlik, eleştiri ve değişime açıklık gibi)ve kamusal neden çerçevesinde oluşturulan argümanların sunulduğu eleştirel söylem ve bilişsel dönüşüm çerçevesinde gerçek, sistematik, katılımcı, heterojenliği/kapsayıcılığı yüksek bir tartışma forumu olmalıdır. Etkili bir müzakere ve tartışma sonucunda demokratik kararların alınması ve bu kararların çıktılarının da siyasal sistemdeki geniş çaplı kamu politikaları üzerine gerçekleşen karar alma sürecinde dikkate alınması ve bu süreçleri etkileme potansiyeline sahip olması gerekmektedir.⁷ Bu anlamda İrlanda örneğindeki Vatandaş Diyalogları ancak AB düzeyindeki esas demokratik karar alma süreci olan temsili demokrasiye çok temel düzeyde bir tamamlayıcı ek (substitute) olarak değerlendirilebilir.

İster gerçek bir müzakere aracı ister temsili demokrasiye ek bir forum niteliğinde değerlendirilsin, etkinliğin daha gerçekçi bir müzakereci demokrasi aracı olabilmesi için stratejik tasarım ve operasyonel elementlerle ilgili geliştirilmeye açık yönleri bulunmaktadır (bk. Youngs, 2019; Bialożyty ve Quiniou, 2020: 328-329; Costello, 2021: 11-14).

⁷ Gerçek bir müzakereci anlamı ve yapısı için bk. Barabas, 2004; Ryfe, 2005; Suiter vd., 2016; Curato ve Böker, 2016; Bächtiger v.d., 2018.

İrlanda örneğinden yola çıkarak şu önerilerde bulunulabilir: Etkinliklerin gerçek bir müzakereci demokrasi aracı olabilmesi için katılımın, müzakerenin ve kamusal önerilerin kalitesi artırılmalıdır (Costello, 2021: 12). Özellikle online araçlar kullanarak mekan ve süre kısıtları tekrar ele alınmalı, etkinliklerin kapsayıcılığı artırılmalı, etkinlik sınırlar ötesinde olmasa bile mutlaka videolar için çeşitli dillerde çeviri ve/ya altyazı sunulmalı, tüm etkinliklere dair detaylı özet ve video Avrupa Komisyonu web sitesinde yer almalı, özellikle coğrafi çeşitliliği oluşturmak için kırsal kesimlerde yapılan etkinlikler artırılmalı, kapsayıcılığın ölçülebilmesi için etik izinler çerçevesinde katılımcılarla ilgili yaş, cinsiyet, eğitim, etnik kimlik vb. bilgiler düzenli olarak toplanmalıdır. "Standardize edilmiş bir geribildirim sistemi" olmadığından (Białożyty ve Quiniou, 2020: 318) böyle bir sistem kurularak her toplantıdan sonra anket gibi araçlar katılımcılara uygulanmalıdır. Vatandaş jürileri gibi başkaca katılımcı pratiklerin deneyiminden yola çıkarak özellikle etkinliklerin kapsayıcılığını artırmak adına; katılımcıları rastgele kura ile seçme, geniş gündem belirlemeden tartışmalarından metodik olarak daha spesifik çözümlere yönelme; kutuplaştırıcı tartışmalardan kaçınacak şekilde müzakereyi yapılandırma ve kamu otoritelerinin katılımcı forumların sonuçlarıyla bağlı olması sağlanabilir (Gastil ve Richards, 2013: 253-81; bk. Gerwin, 2018). Bununla birlikte, özellikle Vatandaş İstişareleri deneyiminden de yararlanarak (bk. Butcher ve Stratulat, 2019; Youngs, 2019) vatandaşların en başından uygulama süreçlerinin nasıl işlediği ve sonuçların nasıl kullanılacağı konusunda bilgilendirilmesi, özellikle yerel düzeydeki mevcut vatandaş katılımı modellerinin incelenmesi, standart ve süreçlerin kalitesini muhafaza etmek adına özel uzmanların sürece dahil edilmesi, sınır ötesi etkinlik sayısının artırılması gibi öneriler dikkate alınmalıdır (Białożyty ve Quiniou, 2020: 328-329).

Son olarak, sadece İrlanda'daki değil AB'deki tüm Vatandaş Diyalogları'nın niteliğine yönelik teorik ve normatif perspektiften de eleştiriler getirilebilir. Müzakereci demokrasi anlayışındaki müzakere sürecinin kilit yönlerinden biri, insanların siyasi iddiaları için birbirlerine "karşılıklı olarak kabul edilebilir nedenler" sunmaları gerektiğidir (Macedo, 1999: 259).

Ayrıca, Gutmann ve Thompson'ın önerdiği gibi, bireylerin rakip görüşleri arasında bir fikir birliğine varmak, "insanlar sadece birbirleriyle rekabet halindeki bakış açılarını ifade etmemeli, aynı zamanda anlaşma noktaları bulmaya çalışmalıdırlar" fikrine dayanan "anlaşmazlığın moral ekonomisi" pratiğini uygulamayı gerektirir (Weale, 2007: 92). Başka bir deyişle, insanlar "karşı çıktıkları pozisyonların reddedilmesini en aza indiren kendi pozisyonları için gerekçeler" aramalıdırlar (Macedo, 1999: 9). Yalnızca müzakereci demokratlar tarafından değil, aynı zamanda liberaller tarafından da "uzlaşma"ya yapılan bu yoğun vurgu, "marjinalleştirilmiş gruplar ve kimlik politikaları için özellikle önemli olabilecek alternatif siyasi tarzların meşruiyetini reddettiği" gerekçesiyle birçok kişi tarafından eleştirilmiştir (Macedo, 1999: 11; bk. Simon, 1999). Bir toplumda uzlaşma, istikrar ve birliğin korunmasına aşırı saplantı ile müzakere süreçlerinin de makullük, akıl yürütme, rasyonellik, objektiflik ve tarafsızlık üzerinde çok fazla durmak çoğulculuk, çeşitlilik ve farklılık konusunda ciddi endişelere yol açmıştır. Carol Gould (1996: 172)'un da belirttiği gibi, karar alma süreçlerinin sonunda hedeflenen uzlaşma, farklılıklar pahasına söylemin temeli olmuştur. Bu anlamda, bu türden bir konsensus açıklamasına yöneltilen önemli eleştirilerden biri, "siyasi anlaşmazlık kültürü"nü ihmal etme riski taşımasıdır (Weale, 2007: 90). Siyaseti "çoğulculuğu kamusal olmayan bir alanla" sınırlayarak ahlaki değerler arasındaki anlaşmazlıklardan bağımsız bir alan olarak görmek (Mouffe, 2000: 8) ve akıl yürütme, rasyonel uzlaşma ve tarafsızlık üzerine odaklanmak, liberal ve müzakereci demokrasinin farklılıkları görmezden geldiği için eleştirilmesine neden olmuştur. Benzer bir bakış açısı, bazı istisnalar dışında, müzakereci demokrasideki "akılcı" yaklaşımın, "dar" ve "tüm farklılıkların üzerinde yükselen bir tarafsızlık modelini vurgulayan son derece rasyonalist bir akıl yürütme görüşü" olduğunu iddia eder (Chambers, 2003: 322). Çoğu değer çoğulculuğu ve agonistik demokrasi perspektiflerinden gelen bu eleştiriler çerçevesinde bakıldığında Vatandaş Diyalogları, farklılık siyaseti çerçevesinde idealize edilmiş bir müzakereci demokrasi aracı olmaktan uzaktır.⁸

SONUÇ

Bu çalışmada, geç modern dönemin yaygın karar alma formu olan temsili demokrasinin bir kriz içerisinde olduğu varsayımından yol çıkmıştır. Benzer şekilde, uluslararası ve ulusüstü düzeyde temsili demokrasi kurum ve uygulamaları üzerine inşa edilen demokratik karar alma süreçlerine sahip olduğu dikkate alındığında, AB'nin de demokrasi açığı adı verilen bir temsili demokrasi krizi yaşadığı varsayılmıştır. AB'de yaşanan demokrasi açığının nedenlerini oluşturan temsil, katılım ve meşruiyet krizlerine çözüm olarak teori ve pratikte ortaya konan en önemli yaklaşımlardan birisi müzakereci demokrasidir. Müzakereci demokrasi, demokratik meşruiyetin kaynağını bizzat müzakerecinin kendisinde görmekte, farklılık siyaseti ve buna yönelik talepler dikkate alındığında müzakerecinin dönüştürücü gücüne vurgu yapmakta ve oy-merkezli demokrasi anlayışının konuşma-tartışma merkezli demokrasi anlayışıyla değiştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu çerçevede demokrasi açığını gidermek, temsilciler ve vatandaşlar arasındaki mesafeyi azaltıp karşılıklı anlayışı artırmak ve vatandaşların demokratik karar alma sürecine doğrudan katılımını çoğaltmak amacıyla AB'de pek çok müzakereci demokrasi pratiği hayata geçirilmiştir. Bu uygulamalardan en önemlilerin-

den birisi Vatandaş Diyalogları'dır.

Bu çalışmada, AB'nin Vatandaş Diyalogları'nın niteliği müzakereci demokrasinin teorik ve normatif varsayımları çerçevesinde İrlanda örneği üzerinden incelenmiştir. Avrupa Komisyonu'nun resmi web sitesindeki verilerden yola çıkılarak saptanan 56 etkinlik organizasyonunun incelenmesi sonucunda, İrlanda örneğindeki Vatandaş Diyalogları'nın, AB'deki demokrasi açığını aşmak ve AB'nin demokratik meşruiyetini güçlendirmek için önemli bir uygulama olduğu, ancak geliştirilmeye açık yönleri bulunduğu savunulmuştur. İrlanda'da yapılan diyaloglar AB üye ülkelerindeki diğer etkinliklerle çok benzer özellikler gösterdiğinden, benzer bir sonuca tüm Vatandaş Diyalogları açısından da ulaşılabilir. Vatandaş Diyalogları, nitelikleri gereği gerçek bir müzakereci demokrasi aracı olmaktan ziyade temsili demokrasiyi tamamlayıcı mini kamu şeklindeki bir forum niteliğindedir. Bu çerçevede bu çalışmada etkinliğin daha gerçekçi bir müzakereci demokrasi aracı olabilmesi için teorik ve teknik yönleriyle ilgili olarak onların stratejik tasarımı ve operasyonel elementlerine ilişkin bazı öneriler sunulmuştur. Diyalogların AB düzeyindeki karar alma sürecindeki etkinlik ve etkililiğini ölçmek ise tüm aktör ve paydaşlar perspektifinden çok kapsamlı ampirik çalışmaları kapsayan analizleri gerektirecektir. Bu noktada bu çalışma ileride yapılacak bu tür analizler için temel oluşturabilir.

⁸ Ancak agonistik perspektif ve değer çoğulculuğu yaklaşımına referansla kamusal politik tartışmanın kapsayıcılığını artırmayı amaçlamak, tüm kapsamlı doktrinlerden türeyen tüm argümanların herhangi bir sınırlama filtresine tabi olmadan kamusal tartışmaya girebileceği anlamına gelmez. Kapsayıcılık problemini bu tür bir "her şeye kabul/ne olursa olsun" yöntemiyle çözmeye çalışmanın da başkaca normatif ve pratik sorunlu yönleri bulunmaktadır. Yazarın bu konudaki bir çalışması için bk. Alkan, basım aşamasında.

KAYNAKÇA

- Akdemir, E. (2019). *Avrupa Birliği Ülkelerinde Siyasal Katılım Platformları: Roller ve Amaçları*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Akgül Açıkmeşe, S. (2003). Avrupa Birliği'nde demokratik meşruiyet sorunu. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 2(4), 23-45.
- Alkan, Y.S. (2015). Facilitative secularism: The place of religious arguments in public political debate (Doktoratezi). Akdeniz Üniversitesi SBE, Erişim adresi: https://leicester.figshare.com/articles/Facilitative_secularism_the_place_of_religious_arguments_in_public_political_debate/10142606/1
- Alkan, Y. S. (2018). Gizli demokrasi: temsili demokrasi krizi ve doğrudan demokrasi talebi arasındaki ilişkiye yönelik bir görüş. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 18, 23-43.
- Alkan, Y. S. (basım aşamasında). *Feminist Teorilerin Siyasal Liberalizmin Anti-Mükemmeliyetçi Pozisyonu ve Özel-Kamusal Alan Ayrımı Savunusuna Yönelik Eleştirisi: Birey Özgürlüğü Üzerinden Bir Tartışma*.
- Alonso, S., Keane, J. ve Merkel, W. (Der.). (2011). *The Future of Representative Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Altman, D. (2011). *Direct Democracy Worldwide*. New York: Cambridge University Press.
- Alujevic, L. V. ve Nacarino, R. (2012). The EU and its democratic deficit problems and possible solutions. *European View*, 11(1), 63-70.
- Ateşok, Z.Ö. ve Özer Yürür, Y.Y. (2020). Avrupa Birliği Komisyonu: Lizbon Antlaşması sonrası değişiklikler. D. Saygın ve S. Bardakçı Tosun (Der.). *Güncel Gelişmeler Kapsamında Avrupa Birliği ve Demokrasi Demokratik Meşruiyet Tartışmaları* içinde (ss. 231-257). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bächtiger A., Dryzek J. S., Mansbridge J. ve Warren M. E. (2018). *The Oxford Handbook of Deliberative Democracy*. Oxford: Oxford University Press.
- Barabas, J. (2004). How deliberation affects policy outcomes. *The American Political Science Review*, 98(4), 687-701.
- Barber, B. R. (1984). *Strong Democracy: Participatory Politics for A New Age*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Baykal, S. (2004). Avrupa Birliği'nin geleceği: meşruiyet sorunu, anayasallaşma süreci ve bütünleşmenin nihai hedefi üzerine. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1(1), 119-153.
- Bengtsson, A. Ve Mattila, M. (2009). Direct democracy and its critics: support for direct democracy and "stealth" democracy in Finland. *West European Politics*, 32(5), 1031-1048.
- Benhabib, S. (Ed.). (1996). *Democracy and Difference: Contesting the Boundaries of the Political*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Białozyt W. ve Quiniou, R. (2020). Europe's deliberative instruments: Has the EU delivered? S. Blockmans ve S. Russack (Ed.) *Deliberative Democracy in the EU Countering Populism with Participation and Debate* içinde (ss. 313-332), CEPS, Londra: Rowman & Littlefield International.
- Bohman, J. (1998). Survey article: the coming of age of deliberative democracy. *The Journal of Political Philosophy*, 6(4), 400-425.
- Bonotti, M. (2011). Religious political parties and the limits of political liberalism. *ResPublica*, 17(2), 107-123.
- Bowler, S. Donovan, T. ve Karp, J. A. (2007). Enraged or engaged? Preferences for direct citizen participation in affluent democracies. *Political Research Quarterly*, 60(3), 351-362.
- Butcher, P ve Stratulat, C. (2019). Citizens expect: Lessons from European citizens' consultations.

- Discussion Paper, European Policy Centre. Erişim adresi: https://www.epc.eu/content/PDF/2019/190521_LessonsECCs_CSPB.pdf
- Butler D. ve Ranney A. (Der.). (1994). *Referendums Around the World: The Growing Use of Direct Democracy*. Washington: The AEI Press.
- Chambers, S. (2003). Deliberative democratic theory. *Annual Review of Political Science*, 6, 307-326.
- Cıngı, M. C. (2007). *Sosyo-Politik Bir Analizle Avrupa Birliği'nin Demokratik Eksiklikleri*. İstanbul: Alfa Aktüel.
- Citizens' Dialogues. (2021), erişim adresi: https://ec.europa.eu/info/events/citizens-dialogues_en
- Consolidated Versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. (2007, 13 Aralık), erişim adresi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012M/TXT&from=EN>
- Cooke, M. (2017). Five arguments for deliberative democracy. D'entreves, M. (Der.) *Democracy as Public Deliberation* içinde (ss. 53-87). Oxon ve New York: Routledge.
- Costello, A. (2021). Meaningful, but effective? A critical evaluation of Ireland's citizens' dialogues on the future of Europe. *Politics*, 41, 1-16.
- Craig, S., Kreppel, A. ve Kane, J. (2001). Public opinion and support for direct democracy: A grassroots perspective. M. Mendelsohn ve A. Parkin (Der.) *Referendum Democracy: Citizens, Elites and Deliberation in Referendum Campaigns* içinde (ss. 25- 46). New York: Palgrave.
- Curato, N. ve Böker, M. (2016). Linking mini publics to the deliberative system: A research agenda. *Political Science*, 49, 173-190.
- Dalton, R. J. (1984). Cognitive mobilization and partisan dealignment in advanced industrial democracies. *Journal of Politics*, 46(1), 264-284.
- Dalton, R. J., Burklin W. P. ve Drummond, A. (2001). Public opinion and direct democracy. *Journal of Democracy*, 12(4), 141-153.
- Dalton, R. J. (2004). *Democratic Challenges, Democratic Choices The Erosion Of Political Support in Advanced Democracies*. New York: Oxford University Press.
- Dalton, R. J. (2007). Partisan mobilization, cognitive mobilization and the changing American electorate. *Electoral Studies*, 26(2), 274-286.
- Dalton, R. J. (2008). *Citizen Politics: Public Opinion And Political Parties in Advanced Industrial Democracies*. Washington DC: CQ Press.
- Dalton, R. J. ve Scarrow, S. E. (Der.). (2003). *Democracy Transformed? Expanding Political Opportunities in Advanced Industrial Democracies*. New York: Oxford University Press.
- Decker, F. (2002). Governance beyond the nation state: Reflections on the democratic deficit of the EU. *Journal of European Public Policy*, 9(2): 256-272.
- Demir, N. (2007). *Avrupa Birliği'nde Demokrasi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Donovan, T. ve Karp, J. A. (2006). Popular support for direct democracy. *Party Politics*, 12(5), 671-688.
- Downs, A. (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper and Row.

- Dryzek, J. S. (1990). *Discursive Democracy: Politics, Policy and Political Science*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dryzek, J. S. (2000). *Deliberative Democracy and Beyond: Liberals, Critics, Contestations*. New York: Oxford University Press.
- Dryzek, J. S. (2001). Legitimacy and economy in deliberative democracy. *Political Theory*, 29(5), 651-669.
- Eisenach, E. (2000). *The Next Religious Establishment: National Identity and Political Theology in Post-Protestant America*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- European Commission. (2017). White paper on the future of Europe: Reflections and scenarios for the EU27 by 2025, erişim adresi: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ba-81f70e-2b10-11e7-9412-01aa75ed71a1/language-en>
- European Commission. (2018, Aralık), Citizens' dialogues and citizens' consultations, progress report, erişim adresi: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/eu-progress-report-consultations-111218_en.pdf
- European Commission.(2019,Nisan),Citizens'dialoguesandcitizens'consultation-keyconclusions, erişim adresi:https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/euco-sibiu-citizensdialogues_en.pdf
- European Parliament. (2021). European election results - 2019 - European Union, erişim adresi: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/previous-elections>.
- Farrell, D.M.,Suiter,J.veHarris,C.(2019).“Systematising”constitutional deliberation:The2016-2018 citizens' assembly in Ireland. *Irish Political Studies*, 31(4):113-123.
- Fishkin, J. (1991). *Democracy and Deliberation: New Directions for Democratic Reform*. New York: Yale University Press.
- Fishkin, J. (2005). Defending deliberation. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 8(1), 71-78.
- Friedrich-Ebert-Stiftung. (2018). *The Other Democratic Deficit: A Toolbox for EU to Safeguard Democracy in Member State*. Berlin: Department for Central and Eastern Europe, erişim adresi: <https://library.fes.de/pdf-files/id-moe/14371-20180622.pdf>.
- Fung, A. (2006). Varieties of participation in complex governance. *Public Administration Review*, 66, 66-75.
- Fung, A. (2015). Putting the public back into governance: The challenges of citizen participation and its future. *Public Administration Review*, 75(4), 513-522.
- Gallagher, M. ve Uleri, P. U. (1996). *The Referendum Experience in Europe*. London: MacMillan Press.
- Gastil, J. ve Richards, R. (2013). Making direct democracy deliberative through random assemblies. *Politics and Society*, 41(2), 253-81.
- Gerret, E. (1997). Who directs direct democracy. *University of Chicago Law School Roundtable*, 4(1), 17-36.
- Gerwin,M.(2018).*Citizens'Assemblies:AGuidetoDemocracyThatWorks*.Krakow:OpenPlanFounda- tion.
- Gherghina, S. (2017). Direct democracy and subjective regime legitimacy in europe. *Democratization*, 24(4), 613-631.
- Gould, C. (1996). Diversity and democracy: Representing difference. S. Benhabib (Der.) *Democracy and Difference: Contesting the Boundaries of The Political* içinde (ss. 171-186). Princeton, NJ: Princeton

University Press.

Gray, M. ve Caul, M.(2000).Declining voter turn out in advanced industrial democracies, 1950 to 1997: the effects of declining group mobilization. *Comparative Political Studies*, 33(9),1091-1122.

Gutmann, A. (1994). *Multiculturalism*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Gutmann, A. ve Thompson, D. (1990). Moral conflict and political consensus. *Ethics*, 101(1), 64-88.

Gutmann, A. ve Thompson, D. (1996). *Democracy and Disagreement*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Gutmann, A. ve Thompson, D. (2002). Deliberative democracy beyond process. *Journal of Political Philosophy*, 10, 153-174.

Gutmann, A. ve Thompson, D. (2004). *Why Deliberative Democracy?* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Habermas, J. (1996). *Between Facts and Norms: Contributionsto a DiscourseTheory of Law and Democracy*, çev. William Rehg. Massachusetts: The MIT Press.

Habermas, J. (1989). *The Structural Transformation of the Public Sphere*. Massachusetts: MIT Press.

Habermas, J. (1998). *The Inclusion of theOther: Studies in Political Theory*. Massachusetts: MIT Press.

Habermas, J. (2015). Democracy in Europe: Why the development of the EU into a transnational democracy is necessary and how it is possible. *European Law Journal*, 21(4), 546-557.

Harris, C. ve Schön-Quinlivan, E. (2010). The role for deliberative processes in informing and engaging women on the EU: A case study of a deliberative conference on Irish women's voices on Europe. PSAI Annual Conference, Dublin, Ireland.

Hartz-Karp, J. ve Briand, M. K. (2009). Institutionalising deliberative democracy: Theoretical and practical challenges, *Australasian Parliamentary Review*, 24(1), 167-198.

Hendriks, C. M. (2006). Integrating deliberation: Reconciling çivil society's dual role in a deliberative democracy. *Political Studies*, 54(3), 486-508.

Héritier,A.(2003).Composite democracy in Europe: The role of transparency and Access to information. *Journal of European Public Policy*, 10(5), 814-833.

Hix, S. (2008). *What's Wrong with the European Union and How to Fix It*. Cambridge: Polity Press.

Hobolt, S. B. (2014). A vote for the president? The role of Spitzenkandidaten in the 2014 European Parliament elections. *Journal of European Public Policy*, 21(10), 1528-1540.

Hobolt, S. B., Hoyland, B. ve Hix, S. (2019). Career ambitions and legislative participation: the moderating effect of electoral institutions. *British Journal of Political Science*. 49(2): 491-512.

Hurmi, B. (2008). Avrupa Birliği ve demokrasi açığı sorunu. R. Ö. Dönmez ve G. Telatar (Der.). *Küreselleşen Dünyada Avrupa Birliği içinde* (ss. 36-80). Ankara: Phoenix Yayınları.

Inglehart, R. (1977). *Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among Western Publics*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Inglehart, R. (1990). *Culture Shift in Advoanced Industrial Society*. Princeton, NJ: Princeton UniversityPress.

Inglehart, R. ve Welzel, C. (2005). *Modernization, Cultural Change and Democracy: The Human De-velopment Sequence*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Kılıç, K. B. (2021). Temsili Demokrasi Krizine Çözüm Olarak Katılımcı Demokrasi Uygulamalarının Uluslararası Düzeyde İncelenmesi: Avrupa Birliği Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi (internet erişimi yok).
- Knopff, R. (1998). Populism and the politics of rights: The dual attack on representative democracy. *Canadian Journal of Political Science*, 31(4), 683-705.
- Kuyper, J. ve Wolkenstein, F. (2019). Complementing and correcting representative institutions: When and how to use mini publics. *European Journal of Political Research*, 58(2), 656-675.
- Kymlicka, W. (1996). *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Clarendon Press.
- Macedo, S. (1999). *Deliberative Politics Essays on Democracy and Disagreement*. New York: Oxford University Press.
- Majone, G. (2014). From the democratic deficit to a democratic default? The normative dimension of the Euro crisis. G. Majone (Der.). *Rethinking The Union Of Europe Post-Crisis: Has Integration Gone Too Far?* içinde (ss. 179-207). Cambridge: Cambridge University Press.
- Mansbridge J., Bohman, J., Chambers, S. v.d.. (2010). The place of self-interest and the role of power in deliberative democracy. *Journal of Political Philosophy*, 18(1), 64-100.
- Menendez, A.J. (2013). The existential crisis of the European Union. *German Law Journal*, 14(5), 453-526.
- Meyer, C. (1999). Political legitimacy and the invisibility of politics: Exploring the European Union's communication deficit. *Journal of Common Market Studies*, 37(4), 617-639.
- Morel, L. ve Qvortrup, M. (2017). *The Routledge Handbook to Referendum and Direct Democracy*. Londra: Routledge.
- Mouffe, C. (2000). Deliberative democracy or agonistic pluralism. *Political Science Series*, No. 72, 1-17.
- Norris, P. (Der.). (1999). *Critical Citizens: Global Support For Democratic Governance*. New York: Oxford University Press.
- Özekmekçi, M. İ. (2020). Bir siyasal sistem olarak Avrupa Birliği'nde demokratik meşruiyet sorunu ve Avrupa Parlamentosu. D. Saygın ve S. Bardakçı Tosun (Der.). *Güncel Gelişmeler Kapsamında Avrupa Birliği ve Demokrasi Demokratik Meşruiyet Tartışmaları* içinde (ss. 169-207). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Parekh, B. (2005). *Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory*. London: Palgrave Macmillan.
- Pharr, S.J., Putnam R.D., ve Dalton, R.J. (2000). Trouble in the advanced democracies? A quarter-century of declining confidence. *Journal of Democracy*, 11(2), 5-25.
- Philips, A. (2007). *Multiculturalism without Culture*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Pitkin, H. F. (2004). Representation and democracy: uneasy alliance. *Scandinavian Political Studies*, 27(3), 335-342.
- Pollak, J. ve Sigalas, E. (2012). Political parties at the European Level: Do they satisfy the condition of programmatic convergence?. S. Kröger ve D. Friedrich (Der.) *The Challenge Of Democratic Representation in The European Union* içinde (ss. 23-40). New York: Palgra ve Macmillan.
- Renkamp, A. (2019). Evaluation of the cross-border EU citizens' dialogue on May 17, 2019 in the Hague. The citizens' dialogue was conducted by the European Commission in cooperation with the Bertelsmann Stiftung, erişim adresi: http://aei.pitt.edu/102563/1/Evaluation_EU-Citizens_Dialogue_TheHague.pdf

- Russack, S. (2018). Path ways for citizens to engage in EU policy making. *CEPS Policy Insights*, No. 14, erişim adresi: file:///C:/Users/HP/Downloads/PI2018_14_SR_2CU%20chapter%20on%20Pathways%20for%20Citizens%20to%20Engage%20in%20EU%20Policymaking.pdf
- Russack, S. (2019). EU parliamentary democracy: How representative. *Policy Insights*. No. 7, erişim adresi: http://aei.pitt.edu/98656/1/PI2019_07_SR_EU-parliamentary-democracy-1.pdf
- Ryfe, D. (2005). Does deliberative democracy work? *Annual Review of Political Science*, 8, 49-71.
- Saward, M. (2003). *Democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Saygın, D. (2020). Avrupa Birliği Adalet Divanı'nda insan hakları ve demokrasi. D. Saygın ve S. Bardakçı Tosun(Der.). *Güncel Gelişmeler Kapsamında Avrupa Birliği ve Demokrasi Demokratik Meşruiyet Tartışmaları içinde* (259-274). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Schumpeter, J. A. (1976). *Capitalism, Socialism and Democracy*. Londra ve New York: Routledge.
- Shackleton, M. (1998). Democratic deficit. D. Dinan (Der.). *Encyclopedia of the European Union içinde* (130-134). London: Macmillan.
- Smith, G. ve Wales, C. (2000). Citizens' juries and deliberative democracy. *Political Studies*, 48(1), 51-65.
- Suiter, J. Farrell, D. M. ve O'Malley, E. (2016). When do deliberative citizens change their opinions? Evidence from the Irish citizens' assembly. *International Political Science Review*, 37(2), 198-212.
- Thaler, M. (2009). From public reason to reasonable accommodation: Negotiating the place of religion in the public sphere. *Diacritica*, 23(2), 249-270.
- Tormey, S. (2015). *The End of Representative Politics*. Cambridge: Polity Press.
- Uhr, J. (1998). *Deliberative Democracy in Australia: The Changing Place of Parliament*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ülger, İ. K. (2020). AB dış politikasının demokrasi açısından analizi. D. Saygın ve S. Bardakçı Tosun (Der.) *Güncel Gelişmeler Kapsamında Avrupa Birliği ve Demokrasi Demokratik Meşruiyet Tartışmaları içinde* (ss. 297-324). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Weale, A. (2007). *Democracy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Wessels, W. ve Diedrichs, U. (1997). A new kind of legitimacy for a new kind of parliament: The evolution of the European Parliament. *European Integration Online Papers*, 1(6), 1-20.
- Yiğit, D. (2009). The democratic deficit and the European transparency initiative. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 8(2), 109-143.
- Young, Y. (2000). *Inclusion and Democracy*. New York: Oxford University Press.
- Youngs, R. (2019). Can citizen participation really revive European democracy. *Carnegie Endowment for International Peace*, erişim adresi: https://carnegieendowment.org/files/7-8-19_Youngs_OGP.pdf

EXTENDED SUMMARY

A widespread view has been observed in the scholarly literature and practice that modern democracy should be organised as a representative democracy due to the growing populations and expanding national borders. However, this prevalent idea has been criticised by many at all levels of theory and practice. Accordingly, it has been argued in the scholarly literature that the institutions and functions of representative democracy based on indirect citizen involvement in decision-making mechanism have not been successful in addressing and resolving the issues regarding both increasing dissatisfaction towards representatives and the demand for inclusiveness due to the growing multiculturalism and the politics of difference, particularly in the Western world. For this crucial reason, it has been claimed that there has been a growing demand for direct citizen involvement in decision-making processes.

It has been also contended that not only at the national level but also at the international and supranational levels, the European Union (EU) is in a representative democracy crisis for the aforementioned similar reasons. In the case of the EU, the crisis of representative democracy is called *the democratic deficit*. The democratic deficit refers to a claim that the EU does not have sufficient quality of democratic institutions and decision-making procedures to deal with the reasons for the crisis of representative democracy and that the lack of effective instruments for direct citizen participation in political processes extends the gap between the representatives and the EU citizens.

Deliberative democracy, which proposes not to establish simple technical and institutional arrangements for increasing direct democratic participation but to place strict emphasis on the deliberation itself as the root of democratic legitimacy, stands out as a significant remedy for overcoming the crisis of representative democracy and the democratic deficit in the EU. Deliberative democracy is based on the assumption that representative democracy has been experiencing a crisis in terms of legitimacy, equal participation, inclusiveness, state neutrality, etc. as a result of growing demands for politics of difference. To overcome this crisis, deliberative democracy promises to bring new insight into democracy by suggesting that “talk-centric democratic theory” should replace “voting-centric democratic theory”.

In this context, especially after the signature of the Lisbon Treaty, some practices of deliberative democracy have been initiated by the EU level to eliminate the democratic gap. Citizens’ Dialogues of the European Commission have come to the fore as an effective practice of deliberative democracy formulated to overcome the crisis of democratic legitimacy at the EU level.

In this study, Citizens’ Dialogues of the EU held in Ireland since 2012 have been chosen as the case study with the aim of determining whether they can be accepted as genuine and authentic practices of deliberation in the light of the essential principles and assumptions of deliberative democracy. This study is structured in two parts. In the first part, a theoretical and normative framework for deliberative democracy is provided focusing particularly on the ideal of democratic legitimacy. In the second part, the nature and qualities of Citizens’ Dialogues held in Ireland are examined with reference to this framework. The main argument raised in this study is that Citizens’ Dialogues are of crucial importance for overcoming the democracy deficit in the EU and strengthening its democratic legitimacy, but there is still room for improvement.